

Cultura i oci

LITERATURA

NÚRIA JUANICO LLUMÀ
BARCELONA

Durant gairebé 50 anys, la novel·la *A passes cegues per la terra* va quedar pràcticament enterrada en l'oblit. El seu autor, el periodista i escriptor jueu Leib Ròkhman (Minsk Mazowiecki, Polònia, 1918 - Jerusalem, Israel, 1978), va construir una obra literària profunda sobre l'experiència dels supervivents després de la Segona Guerra Mundial, que entronca amb la idea de la banalitat del mal de Hannah Arendt i amb la gran pregunta d'Adorno sobre com fer poesia després d'Auschwitz. Què va enviar la novel·la de Ròkhman als llimbs de la desaparició? La llengua en què va ser creada.

A passes cegues per la terra està escrita en ídix, la llengua dels jueus asquenazites, amb tradició literària des de l'Edat Mitjana i molt utilitzada per les comunitats jueves d'Europa Central fins a mitjans del segle passat. L'Holocaust va comportar el genocidi d'entre cinc i sis milions de parlants d'ídix: en pocs anys, es va reduir dràsticament el nombre de persones que coneixien aquest idioma, fins a convertir-lo en una llengua minoritzada. La novel·la de Ròkhman va publicar-se en ídix el 1968 a Tel-Aviv, però va patir l'absència de lectors que hi poguessin accedir, fins que la filòloga i assagista Rachel Ertel va rescatar-la de l'oblit el 2013 i va traduir-la al francès. Des d'aleshores el llibre només té una altra traducció, a l'hebreu, i la tercera, al català, que acaba d'arribar a les llibreries de la mà de Joan Ferrarons i Club Editor. És, a més, la primera novel·la traduïda directament de l'ídix a la nostra llengua.

Un Everest

"És un llibre importantíssim, un Everest en la història de la literatura universal. I, malgrat tot, molt pocs han estat capaços de veure-ho fins ara, en gran part perquè està escrit en una llengua que va ser assassinada", afirma el professor de filologia semítica de la Universitat de Girona Joan Ferrer, que equipara la magnitud de l'obra amb l'*Odissea* d'Homer. En tots dos casos el protagonista emprèn un viatge que, més enllà de la geografia, el porta a endinsar-se en els seus fantasmes interiors i a pensar sobre la condició humana.

El motor de la història d'*A passes cegues per la terra* és X., un supervivent de l'Holocaust que intenta reprendre la vida a Polònia i constata que no pot: els cristians han ocupat les cases dels jueus, no els volen com a veïns i, fins i tot, hi ha linxaments violents (pogroms) contra ells. "Davant de les dificultats psicològiques i materials, se'n van sense saber cap

Una obra escrita en "una llengua assassinada"

Club Editor publica 'A passes cegues per la terra', de Leib Ròkhman, la primera novel·la traduïda de l'ídix al català

01. Leib Ròkhman i la seva dona, Ester Ròkhman.

ISRAEL ARCHIVE NETWORK, ACCESSIBLE GRÀCIES A L'ARXIU YAD BEN ZVI, EL MINISTERI DE JERUSALEM I PATRIMONI I LA BIBLIOTECA NACIONAL D'ISRAEL 02. El traductor Joan Ferrarons. PERE VIRGILI 03. La coberta d'*A passes cegues per la terra*. CLUB EDITOR

on marxar", diu Ferrarons, que assenyala que la novel·la "explica un període molt desconegut de la història europea" i constata que "quan s'alliberen els camps de concentració no s'acaben les matances".

La vida d'X. passa per Suïssa, Alemanya i Israel en un periple que constata el desarrelament i el patiment col·lectiu dels jueus després de la Segona Guerra Mundial. Al seu costat, la novel·la també dona veu a un matrimoni jueu "de caràcter gairebé sagrat, perquè és l'única parella que ha sobreviscut junta", destaca Ferrarons, i a dues entitats més: el Jo i el Nosaltres. La primera, afegeix, "no sabem ben bé qui és, a vegades sembla l'autor que parla", i la segona "és un grup de jueus que comparteixen la duresa de les vivències de forma col·lectiva".

A passes cegues per la terra connecta els vius amb els morts mitjançant els records i les al·lucinacions que afloren al llarg de la narració. "Ròkhman té un estil peculiar que trenca amb el relat lineal i s'aproxima a l'expressionisme. És una novel·la escrita per als difunts, i en part per això està en ídix", subratlla el traductor. Per reafirmar la magnitud de la novel·la, Ferrer cita Salvador Espriu. "Qui ens pensa més enllà de la nostra por? Ròkhman", diu el professor. La novel·la, afegeix, transcendeix el fet jueu per establir un diàleg entre els vius i els morts i preguntar-se "què vol dir ser humà quan les persones hem estat capaces de l'Holocaust".

Cinc anys per traduir el llibre

La novel·la de Ròkhman va picar a la porta de Club Editor de la mà d'un altre escriptor jueu de la casa, Aharon Appelfeld (1932-2018). Ell va parlar del llibre a l'editora Maria Bohigas, que va portar el projecte a Ferrarons. El traductor, que ha treballat en títols com *Libre de sang*, de Kim de l'Horizon, i *Kruso*, de Lutz Seiler, va fer una primera aproximació a l'ídix a Berlín i, després, va seguir-lo estudiant a Londres i a París. En total, ha estat gairebé cinc anys enfrontant-se a l'obra de Ròkhman.

El repte era considerable si, a més, es té en compte que pràcticament no hi ha diccionaris d'ídix al català i que l'escriptor tampoc ho posa fàcil. "En ídix és molt complicat de llegir perquè està ple de dialectalismes i de metàfores d'una bellesa raríssima", assenyala Ferrer. Des del seu punt de vista, la traducció al català que ha fet Joan Ferrarons "és

extraordinària" i "es pot posar al costat de l'*Odissea* de Carles Riba i *Els papers pòstums del Club Pickwick* de Josep Carner". Per tot plegat, Ferrer defensa que la publicació de la novel·la "dignifica la cultura catalana".